

Bartłomiej Chmielowiec

główny specjalista w Biurze Rzecznika Finansowego

Podatek VAT – zmiany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej

Stan prawny przed dniem 1 stycznia 2016 r.

W dniu 17 sierpnia 2005 r. weszła w życie [ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o działalności ubezpieczeniowej oraz niektórych innych ustaw](#). Przedmiotowa ustawa dokonała nowelizacji [ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej](#) i wprowadziła przepis art. 17a, zgodnie z którym: „W przypadku okazania zakładowi ubezpieczeń przez podmiot, któremu przysługuje odszkodowanie, niebędący płatnikiem podatku od towarów i usług, faktury (faktur) za naprawę szkody komunikacyjnej, zakład ubezpieczeń jest zobowiązany uwzględnić w odszkodowaniu podatek od towarów i usług”.

Przedmiotowy przepis jednoznacznie wskazywał, że w sytuacji, kiedy zostanie dokonana naprawa pojazdu i zostanie ona potwierdzona fakturą, podmiot, któremu przysługuje odszkodowanie i który nie jest jednocześnie podatnikiem podatku VAT, powinien otrzymać od zakładu ubezpieczeń odszkodowanie za szkodę komunikacyjną w kwocie brutto wraz z podatkiem VAT. Przepis ten dotyczył zarówno szkód likwidowanych z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, jak i tych likwidowanych w ramach dobrowolnej umowy ubezpieczenia autocasco.

Jednocześnie wraz z wejściem w życie przedmiotowego przepisu powstały wątpliwości, czy dotyczył on wyłącznie sytuacji, kiedy została przeprowadzona naprawa pojazdu, czy też również przypadków, w których szkoda rozliczana jest metodą kosztorysową, czyli poprzez przelew środków na rachunek poszkodowanego na podstawie sporządzonej kalkulacji kosztów naprawy pojazdu. W ocenie zakładów ubezpieczeń przepis ten stanowił potwierdzenie tezy, że w przypadku odszkodowań wypłacanych metodą kosztorysową, brak było podstaw do wypłaty kwoty podatku VAT. Skoro bowiem sam ustawodawca wprowadził w normie zawartej w art. 17a ustawy o działalności ubezpieczeniowej obowiązek wypłaty kwoty odszkodowania wraz z podatkiem VAT tylko w przypadku okazania faktury (faktur) za naprawę pojazdu, *a contrario* brak było podstaw prawnych do wypłaty odszkodowania z podatkiem VAT w sytuacji braku okazania przez poszkodowanego takich faktur za naprawę uszkodzonego pojazdu.

Opisana wyżej sytuacja, w której ubezpieczyciele powszechnie odmawiali wypłaty kwoty odszkodowania wraz z podatkiem VAT w przypadku rozliczeń z poszkodowanymi dokonywanych metodą kosztorysową, stanowiła asumpt do złożenia przez Rzecznika Ubezpieczonych [w dniu 16 listopada 2006 r. wniosku do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie rozbieżności w orzecznictwie sądów w odniesieniu do podatku VAT w rozliczeniach kosztorysowych](#). W szczególności Rzecznik zwrócił się z wnioskiem o podjęcie uchwały mającej na celu udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie: „Czy podatek od towarów i usług VAT jest elementem odszkodowania w przypadku ustalenia jego wysokości wyłącznie według cen części zamiennych i usług niezbędnych do dokonania naprawy (tj. na podstawie metody kosztorysowej)?”. [Sąd Najwyższy w dniu 17 maja 2007 r. podjął uchwałę \(sygn. akt III CZP 150/06, OSNC 2007/10/144\)](#) o następującej treści: „Odszkodowanie przysługujące na podstawie umowy ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego za szkodę powstałą w związku z ruchem tego pojazdu, ustalone według cen części zamiennych i usług, obejmuje kwotę podatku od towarów i usług (VAT) w zakresie, w jakim poszkodowany nie może obniżyć podatku od niego należnego o kwotę podatku naliczonego”.

W przedmiotowej uchwale SN jednoznacznie rozstrzygnął, że poszkodowanemu dochodzącemu roszczeń z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych należy się wypłata kwoty odszkodowania wraz z podatkiem VAT również wtedy, kiedy wysokość odszkodowania ustalana jest na podstawie kosztorysu, jeśli tylko poszkodowany nie miałby prawa do dokonania odliczenia podatku VAT. Jak wskazał w uzasadnieniu uchwały SN, zgodnie z treścią [art. 361 § 2 k.c.](#) naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządono. W konsekwencji należne poszkodowanemu odszkodowanie powinno odpowiadać wysokości doznanej przez niego szkody i rekompensować mu uszczerbek, jaki dotknął jego prawnie chronione dobra lub interesy. Jak dalej argumentował w uzasadnieniu SN, podatek VAT może wpływać na wysokość ceny towaru lub usługi, a zatem ma charakter cenotwórczy, bowiem zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 1 [ustawy z dnia 5 lipca 2001 r. o cenach](#) cena stanowi wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący zobowiązany jest zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę, przy czym w cenie uwzględnia się podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlega obciążaniu tymi podatkami. Jeżeli zatem zgodnie z powyższą normą cena stanowi wartość wyrażoną w jednostkach pieniężnych, którą kupujący zobowiązany jest

zapłacić przedsiębiorcy za towar lub usługę, a w cenie tej uwzględnia się także podatek VAT, to miernikiem wysokości odszkodowania ustalonego według cen kosztów naprawy będzie tak określona cena naprawy pojazdu obejmująca podatek VAT.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu przedmiotowej uchwały odniósł się także do interpretacji przepisu art. 17a ustawy o działalności ubezpieczeniowej, wskazując, że nie sposób przyjąć, aby przepis ten wprowadził inną chwilę powstania roszczenia odszkodowawczego niż chwila powstania szkody. W związku z powyższym normę zawartą w przedmiotowym przepisie należy odnosić wyłącznie do metody rachunkowej, co oznacza, że prawidłowa interpretacja treści art. 17a ustawy o działalności ubezpieczeniowej zakładała obowiązek wypłaty odszkodowania przez zakład ubezpieczeń wraz z podatkiem VAT w przypadku okazania faktur na naprawę pojazdu przez poszkodowanego niebędącego podatnikiem podatku VAT.

Stan prawny od dnia 1 stycznia 2016 r.

W dniu 1 stycznia 2016 r. weszła w życie [ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej](#), która uchyliła przepisy art. 17a ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej. Najnowsza ustawa o działalności ubezpieczeniowej nie zawiera normy analogicznej do zawartej w omawianym wyżej art. 17a. Powyższa zmiana, tj. usunięcie normy wskazującej na konieczność wypłaty podatku VAT w przypadku okazania faktury za naprawę pojazdu w ramach szkody komunikacyjnej, może pociągać za sobą konsekwencje w zakresie szkód likwidowanych z ubezpieczenia autocasco.

Na wstępie należy wskazać, że w zakresie szkód likwidowanych z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych istnieje ugruntowane orzecznictwo Sądu Najwyższego (m.in. uchwały SN z dnia 22 kwietnia 1997 r., sygn. akt III CZP 14/97, OSNC 1997/8/103; z dnia 15 listopada 2001 r., sygn. akt III CZP 68/01, OSNC 2002/6/74; czy też z dnia 17 maja 2007 r., sygn. akt III CZP 150/06) wskazujące, że w sytuacji, kiedy poszkodowany nie jest podatnikiem podatku VAT, odszkodowanie powinno zostać wypłacone wraz z podatkiem VAT, czyli w kwocie brutto. Uchylenie art. 17a nie ma zatem wpływu na roszczenia osób poszkodowanych dochodzących odszkodowania z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych niebędących podatnikami podatku VAT.

Jednocześnie przedmiotowa zmiana może mieć wpływ na rozliczenia szkód w ramach ubezpieczenia autocasco. Do dnia 31 grudnia 2015 r. zakłady ubezpieczeń miały bowiem obowiązek uwzględniać podatek VAT w odszkodowaniu autocasco, jeżeli ubezpieczony nie był podatnikiem podatku VAT i przedstawił fakturę za wykonaną naprawę pojazdu. Zakłady ubezpieczeń w swojej ofercie ubezpieczeniowej nie mogły zatem proponować za niższą składkę np. wariantu wypłaty odszkodowania bez podatku VAT, niezależnie od formy rozliczenia (fakturowej czy kosztorysowej), bowiem w przypadku przedstawienia faktury za naprawę przez ubezpieczonego niebędącego podatnikiem podatku VAT odszkodowanie powinno być wypłacone w kwocie brutto. Powyższe wynikało wprost z treści art. 17a ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, który to przepis dotyczył wszystkich szkód komunikacyjnych, czyli zarówno tych likwidowanych z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych, jak i tych likwidowanych z umowy ubezpieczenia autocasco.

W nowej ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej brak jest analogicznej normy prawnej. W związku z tym ubezpieczyciele nie mają obecnie ustawowego obowiązku uwzględniania podatku VAT w odszkodowaniach autocasco, nawet jeśli zostanie przedstawiona faktura za naprawę pojazdu – oczywiście jeśli wcześniej stosowne postanowienia zostaną zawarte w ogólnych warunkach ubezpieczenia i pod warunkiem, że takie postanowienia nie zostaną uznane za niedozwolone postanowienia umowne w obrocie z konsumentami. Zawarcie umowy ubezpieczenia autocasco oznacza bowiem przystąpienie do warunków umowy, jakie dany zakład ubezpieczeń określił w ogólnych warunkach ubezpieczenia autocasco pojazdów (o.w.u. AC), których tekst jest integralną częścią umowy. Ogólne warunki ubezpieczenia określają: co jest przedmiotem ubezpieczenia, jaki jest zakres ubezpieczenia i jakie są wyłączenia, sposób zawierania umowy, zakres i czas trwania odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń, prawa i obowiązki stron umowy oraz sposób ustalania odszkodowań. Zawierający ubezpieczenie autocasco wraz z oryginałem polisy powinien otrzymać również tekst ogólnych warunków ubezpieczenia. Obowiązująca w polskim prawie cywilnym zasada swobody umów (art. 353¹ k.c.) pozwala na wprowadzenie do treści o.w.u. takich ograniczeń, które strony umowy zaakceptują i jakie nie są sprzeczne z ogólnie obowiązującymi przepisami prawa, dobrymi obyczajami i istotą danego ubezpieczenia.

Obecnie zatem, w przypadku umowy ubezpieczenia autocasco, teoretycznie możliwy będzie wybór wariantu ubezpieczenia autocasco, który w wariantcie serwisowym

(odszkodowania wypłacane na podstawie faktury VAT) przewidywał będzie, że odszkodowanie zostanie wypłacone w kwocie netto (z pomniejszeniem o kwotę podatku VAT).